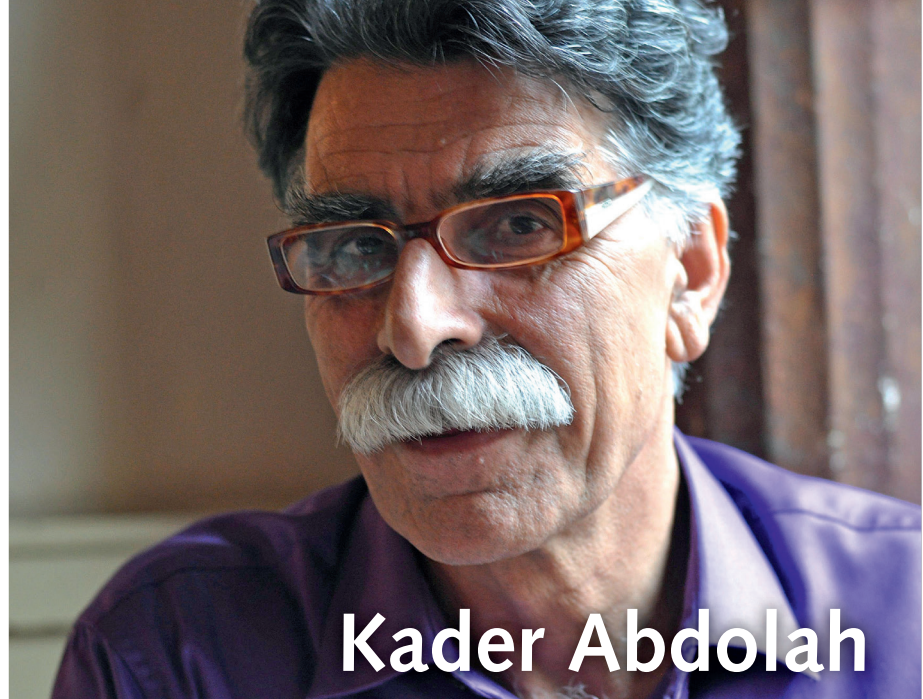

Het begraafplaatsgevoel van...

De dood ziet schrijver Kader Abdolah (1954) als een magische kracht. Zonder de dood zouden er geen kunstwerken gemaakt worden, geen boeken geschreven, geen auto's of vliegtuigen uitgevonden. De verschillen in doodscultuur tussen Iran, het land dat hij in 1988 om politieke redenen ontvluchtte, en Nederland is groot. "In Iran wordt de dood gevierd en niet gezien als iets ellendigs." In zijn woonplaats Delft ontmoeten we hem in café De Engel, pal naast De Nieuwe Kerk.

"Een begrafenis zegt eigenlijk niets. Men gaat erheen uit beleefdheid, het gaat niet over verlies. Het is de laatste scène van een theaterstuk, een schouwspel. En die laatste scène zegt op zich niet zoveel, het gaat om de voorstelling die eraan vooraf gaat, die is wel boeiend. Vanaf het moment dat een man of vrouw geboren wordt, gaan er allerlei elementen meespelen: de zon, de regen, de godsdienst, de dictatuur, de koning. Het gaat erom in de fase tussen geboorte en dood iets van het leven te maken. Er is een magische kracht die ons tot werken aanzet en dat is de dood. Zonder de dood zou het leven niet zo mooi zijn. Zonder de dood zouden al die auto's, vliegtuigen, al die gebouwen, niet bedacht, uitgevonden of ontdekt zijn. Degenen die dat doen zijn zich ongelofelijk bewust van die eindscène. Ik heb het nu niet over de massa, maar over de mensen met verbeelding, de mensen die grote dingen verrichten. De architecten, kunstenaars, medici, mensen die alert zijn en weten waar het over gaat. Ik probeer altijd aan die laatste scène te denken en krachtig te leven, om schoonheid aan het leven te beleven en ook schoonheid te creëren."

"Een begraafplaats is mooi. Ik ben veel op reis en als ik er een zie, ga ik er zeker heen. Ik sta stil bij de personen, de tijden, de gezichten. Ik probeer in gesprek te komen met de mensen die er bezig zijn of

Kader Abdolah

die er een bezoek brengen. Het geeft me rust, het is een uitlaatklep van de stress. Je maakt je zo druk over alles, maar dan zie je: uiteindelijk kom je hier; en dan hoeft je je niet zo druk te maken."

"In Iran is de dood heel dierbaar en wordt deze gevierd, er wordt makkelijker dan hier mee omgegaan. De dood wordt niet gezien als het einde, wel als einde van een proces. Er is een gedaanteverwisseling, maar alles gaat altijd door. Ik heb na mijn vlucht nooit terug kunnen gaan en daardoor het ouder worden van mijn moeder en mijn zussen niet mee kunnen maken. Maar als mijn dochter naar links kijkt, zie ik mijn oudste zus, kijkt mijn dochter naar rechts, dan zie ik mijn jongste zus, mijn dochter buigt zich voorover, ik zie mijn moeder. We zijn een collectief, we gaan samen door het leven."

"In mijn traditie gaan miljoenen mensen elke donderdag naar de begraafplaatsen. Ze nemen eten mee en trakteren, ze nemen tapijten mee en gaan zitten bij het graf. Ze wassen de steen, ze huilen, lachen en praten, de familie komt bij elkaar. Meisjes en jongens kunnen elkaar daar ontmoeten, dat is moeilijk op straat of in een café, maar het kan wel op een begraafplaats. Want de dood is aanwezig, en God is aanwezig. De dood is een verbindende factor. Het leven wordt gevierd, om zo het leven voort te zetten. In onze traditie zijn de doden niet weg, ze komen terug in onze dromen. We praten elke dag over onze dromen; die traditie is aangeleerd en al achtduizend jaar oud. Ik heb de dood van mijn vader niet meegemaakt,

maar in mijn dromen loop ik vaak naar zijn graf."

In zijn recent verschenen *Salam Europa* – een oosterse vertelling over Europa – komt een fragment voor waarin de sjah het graf bezoekt van Willem van Oranje. Met de edelsteen van zijn ring tikt hij tegen de grafsteen om de dode te wekken en met hem in gesprek te gaan. "Dat is een Perzische traditie. Als de steen gewassen is, tik je er met een steentje op, je praat met de dode, je huilt en dat is zeker met de veronderstelling dat hij of zij het hoort."

"Aan mijn jongste dochter heb ik gevraagd mij naar Iran te brengen, daar wil ik begraven worden. Ik mag nu niet terug, maar als ik doodga – het liefst zou ik daar ook sterven – wil ik naar mijn vaderland, naar mijn geboortestad Arak. Mijn voorvaders waren mannen van betekenis en hebben bijzondere graven, ze hebben veel voor de Perzische geschiedenis gedaan. Ik hoef geen ceremonie, ik wil alleen daar begraven worden, gewoon op de eerste plek in de rij die vrij is, een steen met mijn naam, dat is alles. Eenvoudig." ■